

ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ І МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

УДК 334.01.34

Шкільняк М.М.,
д.е.н., професор, завідувач
кафедри менеджменту та публічного управління
Тернопільський національний економічний університет

КОМУНАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ: СТАНОВЛЕННЯ ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ

Shkilnyak M.M.,
dr.sc.(econ.), professor, head at the management
and public administration department
Ternopil National Economic University

COMMUNITY PROPERTY: THE FORMATION AND PROBLEMS OF DEVELOPMENT

Постановка проблеми. Комунальна власність є економічною основою самостійності місцевого самоврядування і її призначення сприяти забезпеченню життєдіяльності територіальної громади, ефективному вирішенню питань місцевого значення. Саме адміністративно-територіальна реформа, децентралізація стають першочерговим кроком у розвитку комунальної власності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання становлення та розвитку комунальної власності піднімаються в науковій літературі. Воно стала об'єктом дослідження у працях В.А. Алексєєва, О. Глинської, Т. Голікової, І. Джабраїлова, Л. Єлісєєвої, Л. Музики, Л. Новаковського.

Особливої популярності набула тематика адміністративно-територіальної реформи та децентралізації, однак недостатньо висвітлені питання ролі, значення та формування комунальної власності в об'єднаних територіальних громадах в рамках здійснення децентралізації.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження факторів впливу на становлення та розвиток комунальної власності в Україні, її функції та завдання в процесі формування спроможних об'єднаних територіальних громад у ході адміністративно-територіальної реформи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Комунальна власність є одним серед важливих елементів сучасної економічної системи. Вона включає в себе широкий перелік об'єктів як господарського, так і соціально-побутового призначення. Від рівня розвитку комунальної власності, а також ефективності її використання багато в чому залежить якість життя населення території.

Після проголошення незалежності України в колі важливих проблем особлива роль належала і належить утвердженню правових засад права власності територіальних громад, тобто комунальній власності.

Після тривалого панування тоталітарного режиму відродження місцевого самоврядування, основою якого є комунальна власність, має на меті не повернення назад, а рух вперед до створення такої системи місцевого самоврядування, яка в змозі виконувати покладені на неї функції вирішення питань місцевого значення. Ця система має спиратися на минулий вітчизняний досвід, враховувати тенденції розвитку сучасного українського суспільства, а також досвід комунальних (муніципальних) реформ в зарубіжних країнах. Тільки на основі реформування місцевого самоврядування шляхом формування спроможних об'єднаних територіальних громад і децентралізації управління, можлива побудова певної оптимальної моделі розвитку місцевого самоврядування.

В основі створення спроможної територіальної громади лежить комунальна власність. Взагалі власність – це явище, яке дуже тісно пов'язане з політикою і викликає серйозні політичні потрясіння – від реформ до революцій. Ф.Енгельс писав з цього приводу: «Всі революції, які відбувалися до цього часу – були революціями для захисту одного виду власності перед іншим видом власності. Вони не могли захищати один вид власності, не посягаючи на інший» [1].

Термін комунальна власність походить від поняття комуна, в перекладі з французької мови "commune" означає община, а з латинської – «communis» – спільний. У низці зарубіжних країн комунальна власність має назву муніципальної форми власності. Така форма власності розглядається як один із різновидів публічної, або громадської власності.

Цікаво те, що як нині, так і впродовж усього свого існування терміни "комуна" і комунальний" використовуються для означення сукупності понять, пов'язаних з адміністративно-територіальним поділом держави, з організацією самоврядування різних типів поселення. Так, у середні віки комуна — це міська організація в Західній Європі, що домоглася права на самоврядування, незалежно від феодалів. Наприкінці XVIII ст., в період Великої Французької революції, комуна — муніципальне самоврядування в Парижі та інших містах. Зараз так називається нижча адміністративно-територіальна одиниця поселення міського чи сільського типу в сучасних Франції, Італії, Бельгії та деяких інших країнах.

Комунальна власність утворює власну економічну основу місцевого самоврядування. Така форма власності - один із інститутів, що впливає на функціонування фінансів місцевих органів влади. Використання майна муніципальної власності є одним із джерел доходів місцевих органів влади. В окремих країнах доходи від використання тільки нерухомого майна муніципальної власності становлять 10-15% загальних доходів муніципальних бюджетів. Муніципальна форма власності у своєрідному правовому статусі була в царській Росії і в колишньому СРСР періоду НЕПу. У СРСР ця форма власності розглядалась як різновид державної власності. Державна власність, згідно з тодішнім законодавством, поділялася на державну (націоналізовану) і муніципалізовану власність. Цей поділ було скасовано в другій половині 20-х років. Так, згідно з постановою ВУЦВК і Ради народних комісарів УРСР від 29 жовтня 1926 р. все майно було оголошене державним. До 1990 р. інститут муніципальної власності ні в колишньому СРСР, ні в Україні правом не визначався. Відповідна форма власності з назвою комунальна запроваджується лише в 1990 р. разом із визнанням інституту місцевого самоврядування [2].

Поняття комунальна власність у законодавстві України виникає в грудні 1990 р. з прийняттям Закону Української РСР "Про місцеві Ради народних депутатів Української РСР та місцеве і регіональне самоврядування". Даним Законом визначено, що комунальна власність становить основу місцевого самоврядування, а також те, що управління комунальною власністю здійснюють від імені населення адміністративно-територіальних одиниць відповідні місцеві ради народних депутатів та уповноважені ними інші органи місцевого самоврядування [2].

Умовно становлення та розвиток комунальної власності можна поділити на три етапи: перший - з моменту прийняття Закону Української РСР «Про місцеві Ради народних депутатів Української РСР та місцеве і регіональне самоврядування», другий - після прийняття Конституції України (1996 р.) та розмежування приватної та комунальної форм власності, третій – початок адміністративно-територіальної реформи (прийняття Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» 2015 р.).

Перший етап - це початок реального формування комунальної власності, на якому:

- було створено політичні, економічні та правові передумови формування комунальної власності;
- розроблено деякі організаційно-нормативні, методичні, фінансові підходи до формування комунальної власності;
- затверджено перелік державного майна, яке передається до власності адміністративно-територіальних одиниць, та регламентовано порядок здійснення цієї передачі;
- здійснено передачу майна, що перебуває у віданні міністерств, відомств та інших органів, уповноважених управляти державним майном, до комунальної власності;
- законодавчо-правовим шляхом були обґрунтовані джерела формування та поповнення комунальної власності.

Головними джерелами формування комунальної власності було визнано перерозподіл державної власності та передачу об'єктів державної власності до власності адміністративно-територіальних одиниць, а також нормативно-правове оформлення права володіння майном, що раніше належало відповідній раді народних депутатів, створювалося чи купувалося за рахунок належних їй коштів.

Прийнятим у лютому 1991 р. Законом Української РСР "Про власність" визнано правовий режим майна комунальної власності. Згідно зі ст. 31 цього Закону комунальну власність як власність адміністративно-територіальних одиниць, поряд із загальнодержавною (республіканською) власністю, віднесено до державної власності [3].

Об'єктами права комунальної власності визначалося майно, що забезпечує діяльність відповідних рад і утворюваних ними органів, кошти місцевих бюджетів, державний житловий фонд, об'єкти житлово-комунального господарства, майно закладів народної освіти, культури, охорони здоров'я, торгівлі, побутового обслуговування, майно підприємств, місцеві енергетичні системи, транспорт, системи зв'язку та інформації, враховуючи державне майно, передане відповідним

підприємствам, установам, організаціям, а також інше майно, необхідне для забезпечення економічного і соціального розвитку відповідної території.

Фактично право комунальної власності в Україні почало здійснюватися з прийняттям постанови Кабінету Міністрів України від 5 листопада 1991 р. № 311 "Про розмежування державного майна України між загальнодержавною (республіканською) власністю і власністю адміністративно-територіальних одиниць (комунальною власністю)", а згодом - із прийняттям ще кількох постанов аналогічного характеру. Цими постановами було започатковано правові основи формування і набуття права комунальної власності та реальну економічну базу для вирішення соціально-економічних завдань розвитку комунального господарства. Ними визначався перелік державного майна України, яке передається до комунальної власності, та порядок розмежування майна між власністю областей, міст Києва та Севастополя, районів, міст обласного підпорядкування та власністю інших адміністративно-територіальних одиниць, порядок передачі майна, яке перебувало у власності міністерств і відомств України, інших органів, уповноважених здійснювати управління державним майном, а також від однієї адміністративно-територіальної одиниці до іншої [4].

Передача майна здійснювалася міністерствами та відомствами України, органами, уповноваженими управляти державним майном. Передача майна здійснювалася безоплатно. У процесі формування комунальної власності визначено право обласної, районної, міської, районної в місті, селищної та сільської комунальної власності.

З прийняттям Конституції України 28 червня 1996 р. розпочався другий етап розвитку інституту комунальної власності, який ознаменувався юридичним відокремленням комунальної власності від державної. Вперше комунальна власність запроваджується як самостійна форма власності, відокремлена від державної, Конституція України змінює економічну природу і правовий режим майна комунальної форми власності.

Згідно з Конституцією України комунальна власність є власністю відповідної територіальної громади [5]. Сама територіальна громада розглядається як спільність громадян України – жителів міста, села, селища, яка наділена правом самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції та Законів України. Матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування є рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, що є у власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, а також об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад. Територіальні громади села, селища, міста безпосередньо або через утворені ними органи місцевого самоврядування управляють майном, що є в комунальній власності. Отже, за Конституцією суб'єктом права комунальної власності є територіальна громада, а від її імені - представницький орган місцевого самоврядування [5].

Комунальна власність є самостійною і рівноправною формою власності поряд з такими, як державна, приватна та ін. За своєю економічною природою комунальна власність є колективною формою власності, оскільки відображає відносини колективного присвоєння жителями міст, сіл, селищ та об'єднань сіл коштів, об'єктів та майна цієї власності, ставлення до них як до своїх. Територіальна громада, маючи статус територіального колективу громадян України, є власником коштів, об'єктів та майна комунальної власності.

У світлі положень Конституції України старий Закон "Про місцеві Ради народних депутатів та місцеве і регіональне самоврядування" не відповідав вимогам часу і було прийнято новий Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні" від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР. Цей Закон поряд із Конституцією став одним із основних джерел права комунальної власності: в ньому визначені економічні та фінансові засади місцевого самоврядування, коло суб'єктів та об'єктів комунальної власності, самостійність місцевих бюджетів тощо [6].

Перш за все вказаний Закон визначив право комунальної власності як право територіальної громади володіти, користуватися і розпоряджатися на свій розсуд і в своїх інтересах майном, що належить їй, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування [6].

Найбільш повно зміст комунальної власності як матеріальної основи місцевого самоврядування розкриває стаття 60 Закону "Про місцеве самоврядування в Україні", яка розроблена відповідно до положення статті 142 Конституції України щодо матеріальної і фінансової основи місцевого самоврядування.

Орієнтовний перелік об'єктів, що можуть перебувати у комунальній власності, визначений ч. 1 ст. 142 Конституції і деталізований зазначеною статтею. Відповідно до цього, у власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах (комунальній власності) може бути рухоме і нерухоме майно (житлові будинки, інші будівлі та споруди, у т. ч. і виробничого характеру - технологічне обладнання, шляхи, мости, шляхопроводи тощо); доходи місцевих бюджетів (місцеві податки та збори, цінні папери, прибутки від підприємницької діяльності підприємств комунальної власності, кошти, одержані від укладених договорів про відчуження комунального майна, та ін.); земля; природні ресурси, що є у власності відповідних територіальних громад (природні й корисні копалини місцевого значення ліси, водойми); підприємства, установи та організації, у тому числі банки; страхові товариства; пенсійні фонди; частки в майні підприємств; житловий фонд (сукупність

житлових квартир у житлових будинках, одноквартирні та багатоквартирні житлові будинки садибного типу); нежитлові приміщення; заклади освіти, культури, спорту, охорони здоров'я, науки, соціального обслуговування та інше майно і майнові права, рухомі та нерухомі об'єкти, визначені відповідно до закону як об'єкти права комунальної власності, а також кошти, отримані від їх відчуження [6].

До об'єктів права комунальної власності належать також об'єкти інженерної інфраструктури (споруди і мережі водопровідно-каналізаційного господарства, теплопостачання, електропостачання, газопостачання, об'єкти зовнішнього благоустрою), житлово-експлуатаційні та ремонтно-будівельні організації, підприємства побутового обслуговування населення, роздрібної торгівлі та громадського харчування та інші об'єкти, що безпосередньо здійснюють обслуговування споживачів і надають відповідні послуги територіальній громаді, а також прибутки місцевих бюджетів.

Основним джерелом формування і набуття права комунальної власності була і продовжує залишатися передача у власність територіальній громаді господарських та інших об'єктів, які розташовані на території територіальній громаді, але належать державі. Законодавчим актом, який регламентує таку передачу, є Закон України "Про передачу об'єктів права державної та комунальної власності" від 3 березня 1998 р. № 147/98-ВР. Цей Закон з урахуванням набутого досвіду визначає основні засади передачі об'єктів права державної власності у комунальну власність територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах або у спільну власність територіальних громад сіл, селищ, міст, а також об'єктів права комунальної власності у державну власність безоплатно або шляхом обміну. Відповідно до Закону, об'єктами передачі є: цілісні майнові комплекси підприємств, установ, організацій, їх структурних підрозділів; нерухоме майно (будівлі, споруди, у тому числі об'єкти незавершеного будівництва, приміщення); інше окреме індивідуально визначене майно підприємств; акції (частки, паї), що належать державі або суб'єктам права комунальної власності у майні господарських товариств: житловий фонд та інші об'єкти соціальної інфраструктури (далі - об'єкти соціальної інфраструктури), які перебувають у повному господарському віданні чи оперативному управлінні державних підприємств, установ, організацій (далі - підприємств) або не увійшли до статутних фондів господарських товариств, створених у процесі приватизації (корпоратизації), у тому числі не завершені будівництвом [7].

При передачі об'єктів права державної та комунальної власності сільські, селищні, міські ради як представницькі органи місцевого самоврядування виконують роль суб'єкта комунальної власності і відповідно до п. 51 ст. 26 Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" до виключної компетенції сільських, селищних, міських рад належить надання згоди на передачу об'єктів з державної у комунальну власність та прийняття рішень про передачу об'єктів з комунальної у державну власність, а також щодо придбання об'єктів державної власності [7].

З часу прийняття Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (2015 р.) розпочався третій етап становлення та розвитку комунальної власності [8].

В основі створення спроможної об'єднаної територіальної громади лежить комунальна власність. Комунальна власність в новостворених об'єднаних територіальних громадах покликана виконувати дві основні функції. Перша полягає в тому, що комунальна власність виступає основою економічної самостійності місцевого самоврядування, забезпечує управління. Місцеве самоврядування – це найбільш об'єктивно найближчий до населення рівень влади і відображає його інтереси. Комунальна власність надає можливість місцевому органу влади реалізувати ці інтереси, оскільки є можливість сформувати для всього населення необхідний набір послуг та пільг через муніципальний сектор економіки по цінах, нижчих за ринкові, а в окремих випадках і на безоплатній основі.

Друга функція комунальної власності полягає в тому, що вона повинна виступати основним інструментом соціального захисту і підтримки населення території. Функціонування дитячих і загальноосвітніх установ, місцеві пільги при оплаті комунальних послуг, цільова підтримка малозабезпечених дозволяє підтримувати відповідні соціальні стандарти людей на даній території.

В умовах децентралізації комунальна власність як матеріальна основа об'єднаних територіальних громад може формуватися трьома способами.

Перший спосіб полягає в передачі права державної власності, а також об'єктів спільної власності територіальних громад.

Другий спосіб передбачає створення комунальних підприємств та організацій і формування майна в результаті їх комерційної і некомерційної діяльності.

Третій спосіб формування комунальної власності це придбання майна на підставі договорів купівлі – продажу та інших підставах, передбачених чинним законодавством.

Таким чином, комунальна власність в Україні формується під впливом великої кількості різних факторів, характерних для умов становлення незалежної держави. Цей період характеризується складною економічною ситуацією, нестабільністю у всіх сферах громадського життя, непрофесійністю влади, особливо на регіональному рівні, нерозвиненістю відносин власності, відсутністю чіткої і послідовної тенденції держави по розмежуванню повноважень між рівнями публічної влади. Саме ці фактори визначили наступні особливості розвитку комунальної власності в Україні.

Комунальна власність формувалася директивним шляхом «зверху», тобто спочатку були прийняті відповідні законодавчі і нормативні акти, а пізніше розпочалася робота по їх наповненню, яке не закінчилося по нинішній час.

Частина комунальної власності, період формування якої не закінчився, відразу попала в перелік об'єктів для приватизації.

Тому ефективне і раціональне управління комунальним майном, методи його вдосконалення є одним серед головних завдань і функцій органів місцевого самоврядування, позитивне вирішення яких несе в собі соціально-економічну вигоду.

Висновки з проведеного дослідження. Комунальна власність в нинішніх умовах кількісно та якісно відрізняється від комунальної власності 90-х років. В той же час стан і рівень ефективності управління комунальною власністю не забезпечує на практиці реалізацію її економічної сутності як основи місцевого самоврядування. Низький рівень управління окремими об'єктами комунальної власності з боку уповноважених органів місцевого самоврядування створює умови, коли власник майже в багатьох випадках займає позицію спостерігача, яка не дозволяє йому повною мірою забезпечити захист своїх прав і законних інтересів, що впливає на низький рівень залучення додаткових фінансових надходжень до місцевого бюджету.

Тому ефективне і регіональне управління комунальним майном, методи його вдосконалення є одним серед головних завдань і функцій органів місцевого самоврядування, позитивне вирішення яких несе в собі соціально-економічну вигоду.

Перспективними напрямками подальшого дослідження є удосконалення системи обліку та ведення реєстрів комунального майна, вироблення механізму управління об'єктами комунальної власності та визначення критеріїв оцінки ефективності їх використання.

Література

1. К. Маркс. Полное собрание сочинений / К. Маркс, Ф. Энгельс ; 2-е издание. – Москва. : Государственное издательство политической литературы, 1961. – Т. 21. – с. 115.
2. Закон Української РСР «Про місцеві Ради народних депутатів Української РСР та місцеве і регіональне самоврядування» від 07.12.1990 р. № 533-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T053300.html
3. Закон Української РСР «Про власність» від 07.02.1991р. № 697-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/697-12>
4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про розмежування державного майна України між загальнодержавною (республіканською) власністю і власністю адміністративно-територіальних одиниць (комунальною власністю)» № 311 від 05.11.1991 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP910311.html
5. Конституція України. Закон України від 28.06.1996р. № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/Z960254K.html
6. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997р. № 280/92 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kodeksy.com.ua/pro_mistseve_samovryaduvannya_v_ukraini/download.htm
7. Закон України «Про передачу об'єктів права державної та комунальної власності» від 03.03.1998 р. № 147/98 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://law.dt-kt.com/zakon-ukrayiny-pro-peredachu-ob-yektiv-prava-derzhavnoyi-ta-komunalnoyi-vlasnosti-vid-03-03-1998-r-147-98-vr/>.
8. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 05.02.2015 р. № 157-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/157-19>

References

1. Karl Marx and Frederick Engels (1961), *Polnoye sobraniye sochineniy* [Collected Works], 2-nd edition, Vol. 21, Gosudarstvennoye izdatelstvo politicheskoy literatury, Moscow, Russia, p. 115.
2. The Verkhovna Rada of Ukraine (1990), The Law of Ukraine "On the local councils of deputies of the Ukrainian SSR and local and regional government", from December 07, 1990 No. 533-XII, available at: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T053300.html (access date November 28, 2016).
3. The Verkhovna Rada of Ukrainian SSR (1991), Law of Ukrainian SSR "About the property" dated 07.02.1991 Number 697-XII, available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/697-12> (access date November 27, 2016).
4. Cabinet of Ministers of Ukraine (1991), Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On the distribution of state property of Ukraine between the state (republican) property and the property of administrative territorial units (communal property)" from November 5, 1991 No. 311, available at: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP910311.html (access date November 27, 2016).

5. The Verkhovna Rada of Ukraine (1996), The Law of Ukraine "The Constitution of Ukraine" from June 28, 1996 No 254к/96-BP, available at: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/Z960254K.html (access date November 26, 2016).

6. The Verkhovna Rada of Ukraine (1997), The Law of Ukraine "About the local government in Ukraine" from May 21, 1997 No 280/92, available at: http://kodeksy.com.ua/pro_mistseve_samovryaduvannya_v_ukraini/download.htm (access date November 26, 2016).

7. The Verkhovna Rada of Ukraine (1998), The Law of Ukraine "On Transfer of Objects of State and Communal Property Rights" from March 03, 1998 No 147/98, available at: <http://law.dt-kt.com/zakon-ukrayiny-pro-peredachu-ob-yektiv-prava-derzhavnoyi-ta-komunalnoyi-vlasnosti-vid-03-03-1998-r-147-98-vr/> (access date November 26, 2016).

8. The Verkhovna Rada of Ukraine (2015), The Law of Ukraine "On Voluntary Unification of Territorial Communities" from February 05, 2015 No. 157–VIII, available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/157-19> (access date November 28, 2016).

УДК 332:637:519.7

Овчиннікова О.Р.,
*к.е.н., доцент, доцент кафедри автоматизованих
систем і моделювання в економіці*
Шимонюк В.К.,
Хмельницький національний університет

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ ПРОГНОЗУВАННЯ ДЛЯ ОЦІНКИ МОЛОЧНОЇ ГАЛУЗІ В ХМЕЛЬНИЦЬКОМУ РЕГІОНІ

Ovchinnikova O.R.,
*cand.sc.(econ.), assoc. prof., assistant professor at the
department of automated systems and modeling in economics*
Shymoniuk V.K.,
Khmelnitsky National University

APPLICATION OF FORECASTING METHODS FOR ASSESSING THE DAIRY INDUSTRY IN KHMELNYTSKYI REGION

Постановка проблеми. Молочна промисловість належить до провідних у харчовій і переробній галузі, оскільки є однією з соціально значимих напрямків, тому що молоко та молочні продукти сьогодні є одними з основних цінних продуктів харчування. Однак обмежена кількість молока в країні спонукає підприємців зменшувати використання сировини у готовій продукції, вводити замінники, які допомагають зменшити використання молока, або ж закуповувати необхідну кількість молока з-за кордону задля підтримання сталих потужностей виробництва. Незважаючи на наростаючий попит, позитивну динаміку розвитку галузі щороку в країні та її регіонах, поступово зменшується виробництво молочної продукції у господарствах населення, якість закупівельної сировини з року в рік то покращується, то погіршується, неузгоджена цінова політика, труднощі з реалізацією, а також зменшення поголів'я худоби – всі ці проблеми впливають на кількість молочної продукції в регіоні і потребують постійного моніторингу та аналізу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Стан і тенденції розвитку молочної промисловості розглядають у своїх працях такі вітчизняні й зарубіжні вчені, як М.Г. Павличенко, О.М. Шпичак, С. Лихолоб, В. Савицька, С.В. Васильчак, М.М. Ільчук, К. Ряполов та інші, які проаналізували основні аспекти ефективності виробництва молока й молочної продукції. На сьогоднішній день актуальним є питання пошуку альтернативних джерел забезпечення молочної галузі сировиною за умови розвитку молочного тваринництва в напрямі стійкого зменшення дійного поголів'я.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз стану і тенденцій розвитку молочної промисловості; визначення джерел забезпечення молочної промисловості; оцінка стану молочної